

Práva naoznačení

6. OCHRANNÉ ZNÁMKY

a) Základní pojmy

Značky k označování zboží s funkcí identifikovat a tím i rozlišovat jednotlivé výrobce nebo obchodníky se objevují s příchodem kapitalismu. Ochrannou funkci pak nabývají později, a to postupně v průběhu XIX. století.

Známka je značka, která slouží především k odlišení výrobků určitého výrobce od výrobků výrobců jiných. V češtině se vžil obecný pojem "*ochranná známka*", pokrývající všechny druhy známek a zdůrazňující jejich ochrannou funkci. Tento pojem v praxi odpovídá francouzskému "*marque*" a anglickému "*trademark*", i když z ryze jazykového hlediska nejde o zcela přesné ekvivalenty. Ochranné známky mohou být různého druhu: podle předmětu označení rozlišujeme známky *tovární*, *obchodní* a *známky služeb*. (Anglický pojem "*trademark*" zahrnuje v praxi nejen obchodní, ale i tovární známky.)

Známka se používá především tak, že se umísťuje přímo na výrobcích (resp. jejich obalech) a používaná kdekoli jinde v souvislosti s komercializací těchto výrobků nebo služeb, např. ve všech druzích reklamy, v různých tiskovinách, v obchodech apod. Hlavní funkce známky jsou dnes následující:

- 1) **identifikační**, která napomáhá spotřebiteli vybrat si výrobek nebo službu vykazující požadované vlastnosti, zejména kvalitu, jakož i výrobek (službu) určitého původu,
- 2) **rozlišovací**, která umožňuje snadno odlišit výrobky různých výrobců nebo služby různých poskytovatelů,
- 3) **ochranná**, která znamená, že danou značkou bude označen právě jen ten výrobek, který byl vyroben příslušným výrobcem, a nikoli výrobek jiný (totéž platí o poskytovatelích služeb),
- 4) **reklamní**.

Známky mohou být z hlediska způsobu prezentace různého druhu, a to zejména slovní ("*Minolta*"), obrazové (značky automobilů, např. třícípá hvězda Mercedes Benz), číselné ("*4711*"), kombinované ("*Pilsner Urquell*" na etiketách lahví), prostorové (trojrozměrné) (tvar láhve "*Coca-Coly*"), obrazové pohyblivé, případně i se zvukem (znělka filmů "*Metro Goldwyn Mayer*"). Uvedené prvky mohou být kombinovány nejrozličnějším způsobem (slovo "*MORA*" s obrázkem plynového plamene). Stejný výrobek může být (a často je) chráněn několika známkami (např. slovní v různých jazycích a zároveň obrazovou, případně kombinovanou v různých jazycích apod.). Zvláštním druhem slovní známky je slogan ("*Kočky by kupovaly Whiskas*").

Podle dalších kritérií lze známky dělit na známky

- **kolektivní**, náležející skupině nebo sdružení podniků. Jejich používání je vyhrazeno členům této skupiny nebo sdružení. Slouží k odlišování charakteristických vlastností výrobků nebo služeb této skupiny podniků od vlastností výrobků nebo služeb jiných výrobců (poskytovatelů). Mohou být použity zároveň s individuální známkou příslušného podniku;
- **blokážní (obránné)**, které jsou nepoužívanými známkami, a to

variacemi nebo napodobeninami určité používané známky, vyžadující zvýšenou ochranu proti napodobení. Ochrana této používané známky je tak zvýšena ztížením možnosti jejího napodobení jiným subjektem, neboť původní podnik si vlastně nechává chránit nejen vlastní známku, ale i její případné napodobeniny. Použití blokážních známek je možné jen ve státech, jejichž známkové právo

nestanoví používání známky jako podmínku její ochrany;

- **proslulé (notoricky známé, podle nové české úpravy všeobecně známé)**, které jsou tak vžité, že mají pro totožné nebo obdobné zboží (služby) rozlišovací způsobilost i když nejsou zapsány. Takové známky jsou podle čl. 6 bis Pařížské unijní úmluvy chráněny v každém smluvním státě, v níž jsou pro takové zboží (služby) notoricky známy. Ochrana proslulé známky je vždy známkoprávní, na rozdíl od nezapsané tzv. *známky světové*, která je chráněna známkoprávně pouze pro výrobky (služby) pro které je zároveň známkou proslulou, zatímco pro další výrobky (služby) je chráněna již jen z titulu ochrany proti nekalé soutěži (např. "Camel" pro cigarety a stejná známka pro boty);

- **známky "telle-quelle"** - podle čl. 6 quin. Pařížské unijní úmluvy známky, které byly na základě zápisu v zemi původu přihlášeny k ochraně v jiné unijní zemi. Zde musí být zapsány tak (v takové formě - telle), jak (quelle) byly zapsány v zemi původu. Zásada telle-quelle se však vztahuje jen na provedení známky;

- **certifikační**, které ve skutečnosti ochrannými známkami nejsou. Mají podobný účel jako známky kolektivní. Mohou však být používány i podniky nenáležícími do určené skupiny, pokud jejich výrobky nebo služby mají určené vlastnosti (symbol "*čistá střížní vlna*"). Tato známka má jedinou funkci: potvrzuje tyto vlastnosti a tím informuje spotřebitele.

Podmínkami způsobilosti známky pro **zápis** jsou: rozlišovací schopnost známky, neexistence klamavého charakteru známky a soulad s veřejným pořádkem a morálkou. Zvláště se posuzují případy, kdy jako známka má sloužit jméno (příjmení) osoby, zeměpisné označení, slogan, tvar obalu, barva, resp. kombinace barev.

Požadavek *rozlišovací schopnosti známky* vyplývá z její rozlišovací funkce. Zámka proto nesmí být pouhým označením vlastního výrobku nebo jeho druhovým názvem. Tak na příklad obrázek kávového zrna nebo slovo "káva" nemůže být samo o sobě známkou, neboť taková známka by splývala s druhovým označením a neodlišovala by produkt jednoho výrobce od produktů téhož druhu výrobců jiných. Ve většině zemí angloamerického systému práva se uznává i možnost nabytí rozlišovací schopnosti známky už jejím užíváním.

Za podobnou, resp. zaměnitelnou známku nelze považovat takovou, která obsahuje stejný nebo podobný prvek spočívající v zeměpisném nebo druhovém označení. Tak v rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví ze dne 12. dubna 1995 ve věci návrhu na výmaz známky "BOHEMIA BEAUTY FLACON", který podal majitel novější známky "BOHEMIA CRYSTALEX", se uvádí: "Navrhovatel si nemůže přivlastňovat slovní prvek BOHEMIA, který je pouze zeměpisným údajem, navozujícím místo původu zboží označeného ochrannou známkou, pro veškeré známky týkající se výrobků ze skla."

Zámka dále nesmí být *klamavá*, tedy uvádět spotřebitele v omyl. Nelze na příklad užívat známku s obrázkem ovce k označování textilních výrobků z umělých vláken. Šlo by o klamání spotřebitele a tudíž o nekalosoutěžní jednání. O klamání spotřebitele jde tedy tam, kde známka sugeruje spotřebiteli určitou skutečnost, která neexistuje.

Právo ke známce vzniká zásadně **zápisem do známkového rejstříku** vedeného známkovým úřadem (úřadem průmyslového vlastnictví), a to po provedeném řízení. Zapsaná ochranná známka může být jako taková označena symbolem sestávajícím z písmene R v kroužku nebo z písmen TM nebo SM (bez kroužku), což znamená

"trade mark" a "service mark". Může být případně doprovázena slovním odkazem na provedený zápis (např. "Registered Trade Mark").

O zápisu rozhodne úřad průmyslového vlastnictví na základě přihlášky majitele známky a výsledku řízení o této přihlášce. V některých zemích, zejména angloamerických, se známka může stát chráněnou již faktem svého předchozího používání. Známky jsou zveřejňovány jednak v průběhu řízení o přihlášce (aby byla dána možnost uplatnění námitek), podruhé pak v úředním věstníku jako zapsané.

Známky se zapisují vždy jen pro určité druhy výrobků nebo služeb podle toho, co je předmětem označení. Toto je velmi důležité vymezení, neboť je tak zároveň určen rozsah ochrany. Na příklad známka ZETOR, zapsaná pro užitková vozidla (traktory), je chráněná jen pro výrobky této třídy a nikoli pro výrobky jiné. Z hlediska známkoprávního tedy kdokoli může používat známku ZETOR bez svolení jejího majitele např. pro označování potravinářských výrobků.

Zde je ovšem třeba si uvědomit, že známkoprávní ochrana není jedinou ochranou, která se v těchto případech uplatní. Existuje rovněž **obecná ochrana v rámci postihu nekalé soutěže**.

Známkoprávní ochrana spočívá ve **výlučném právu majitele ke známce**, tedy v právu užívání známky a dispozice se známkou. Zakládá tato nejdůležitější konkrétní výlučná práva: užívat známku pro zapsané výrobky (služby), bránit se užívání stejné známky pro obdobné druhy výrobků (služeb), bránit se užívání podobné známky jiným subjektem.

Zápis známky má platnost jen po omezenou dobu (v ČR 20 let). Je však obnovitelný, a to neomezeně. Některé známky jsou tak zapsány a chráněny již více než 100 let. Zmeškání včasné obnovy může mít za následek její skončení a vymazání známky z rejstříku. Známkové zákony jednotlivých zemí specifikují lhůtu, po kterou známka zůstává chráněná, je-li obnova do jejího ukončení provedena (zpravidla 6 měsíců, tzv. *délai de grace*).

V České republice jsou ochranné známky upraveny zákonem č137/1995 Sb.

b) Ustanovení Pařížské unijní úmluvy o ochranných známkách

Zápisy téže známky v jednotlivých státech jsou na sobě **nezávislé**. Žádost o zápis známky nemůže být odmítnuta jen proto, že známka nebyla zapsána v zemi původu (neplatí pro mezinárodní zápis). Je-li však známka zapsána napřed v zemi původu, má přihlašovatel v jiném smluvním státě právo na zápis a ochranu známky v její původně zapsané formě ("telle-quelle"), i když by to jinak nebylo v souladu s právním řádem tohoto dalšího státu. Výjimky z této zásady lze připustit jen v taxativně vyjmenovaných případech. Důvodem je snaha o to, aby forma známky byla ve všech státech stejná.

Je-li v daném smluvním státě používání zapsané známky povinné, zápis nesmí být zrušen pro neužívání známky dříve než po uplynutí rozumné doby a jen není-li neužívání známky náležitě odůvodněno.

Zápis známky nesmí být odmítnut jen proto, že v daném státě je omezen nebo zakázán prodej výrobků označených touto známkou.

Úmluva zavazuje smluvní státy k odmítnutí nebo zrušení

zápisu, resp. k zákazu užívání známky, která by byla s to vyvolat záměnu s jinou známkou notoricky známou v této zemi. Tato "**notoricky známá známka**" nemusí být ani zapsaná, ani užívaná, avšak musí být **proslulá**. Stanovení, které známky se v daném státě považují za notoricky známé, přísluší jeho správním nebo soudním orgánům. Těm také náleží posouzení, zda je splněna hlavní podmínka této ochrany notoricky známé známky: zda je další známka přihlášená k zápisu, zapsaná nebo používaná pro stejné nebo podobné výrobky.

Smluvní státy se zavazují k odmítnutí nebo zrušení zápisu známky, která napodobením, reprodukcí nebo překladem může vyvolat **záměnu s chráněnou známkou** používanou v tomto státě jinou osobou pro stejné nebo podobné výrobky. Obdobný závazek smluvních států se týká známek obsahujících erby, vlajky, státní znaky a jiné symboly státní svrchovanosti, jakož i obdobné symboly, zkratky nebo názvy mezinárodních vládních organizací.

Užívá-li majitel známku v podobě, která se liší svými prvky od podoby, v níž byla v některém ze smluvních států zapsána, nemá to žádný vliv na tento zápis a na ochranu, pokud tyto odlišnosti nejsou takového druhu, aby ovlivnily rozlišovací povahu známky.

Má-li dojít k **přechodu práv** ke známce na jiný subjekt, může vnitrostátní právo smluvního státu požadovat, aby zároveň na tento subjekt přešel i podnik, k němuž se známka váže.

Ochrana musí být poskytována i známkám služeb a kolektivním známkám. Úmluva dále předepisuje členským státům povinnost povolit alespoň šestiměsíční **poshovění** k zaplacení poplatků stanovených pro zachování ochrany (obnovení zápisu známky).

c) Další mezinárodní smlouvy obsahující úpravu známkového práva

Úpravu známkového práva obsahuje především **Dohoda TRIPS** (články 15 a násl.), jejímž ustanovením odpovídá česká úprava. Za zmínku stojí článek 16 týkající se *všeobecně známých známek*, kde se smluvní státy zavazují k ochraně těchto známek před zneužitím i v případech, kdy by šlo o jiné druhy zboží nebo služeb, než pro které je taková známka zapsána.

Komplexní úpravu známkového práva obsahuje **Smlouva o známkovém právu**, uzavřená v rámci Světové organizace duševního vlastnictví v Ženevě v roce 1994. Smlouva zatím nevstoupila v platnost. Jejím cílem je sblížení známkového práva smluvních zemí.

d) Mezinárodní zápis ochranných známek

Madridská dohoda o mezinárodním zápisu známek

PODSTATA MEZINÁRODNÍHO ZÁPISU

Teritoriální omezenost známkové ochrany se projevuje tím, že každá známka je chráněná jen ve státech, v nichž je zapsaná (registrovaná). Dosud se tuto omezenost nepodařilo překonat zavedením mezinárodní nebo regionální známky, která by požívala ochrany ve více státech. **Internacionalizace** se však podařila,

a to již před více než sto lety, alespoň pro vlastní zápis (registraci) známky, což představuje i v dnešních podmínkách obrovský pokrok. Stalo se tak v roce 1891 sjednáním *Madridské dohody o mezinárodním zápisu známek*, která o rok později vstoupila v platnost. Smluvní státy tvoří tzv. *Madridskou unii*.

Tato dohoda umožňuje získat ochranu v kterémkoli ze smluvních států na základě **jediného zápisu**, učiněného u mezinárodního orgánu, kterým je Mezinárodní úřad (sekretariát Světové organizace duševního vlastnictví se sídlem v Ženevě). Odpadá tedy nutnost zjišťovat a dodržovat pravidla pro zápis známky v jednotlivých státech, překládat text přihlášky do příslušných jazyků, platit v každém státě registrační poplatek, hlídat termíny pro obnovu zápisu apod.

Madridská dohoda prošla rovněž řadou revizí, a to na konferencích v Bruselu (1900), Washingtonu (1911), Haagu (1925), Londýně (1934), Nizze (1957) a Stockholmu (1967). Také v roce 1979 byl její text změněn. V roce 1989 byl sjednán *Protokol k Madridské dohodě*, který obsahuje další změny a doplňky Dohody. Tento Protokol však dosud nevstoupil v platnost. Dohoda je doplněna tzv. *Prováděcím předpisem*, který obsahuje úpravu technických a jiných podrobností a rozvádí tak ustanovení Dohody. Česká republika je vázána stockholmským zněním Dohody i změnou z r. 1979, jakož i *Prováděcím předpisem*. Ve Sbírce zákonů je text Dohody publikován pod č. 65/1975 Sb.

Mezinárodní zápis nesměňuje k mezinárodní ochraně, nýbrž jen nahrazuje jednotlivé zápisy u *známkových úřadů členských států*. Přihlašovatel absolvuje celou formální proceduru řízení o zápisu pouze dvakrát: u *známkového úřadu* v zemi původu známky a poté u Mezinárodního úřadu. Mezinárodní přihláška se podává pouze ve francouzštině. Přihlašovatel v ní uvede smluvní státy, v nichž o ochranu žádá. Poplatek odpovídá počtu zvolených států a platí se jednorázově na začátku jednotného dvacetiletého období ochrany (buď na celých 20 let, nebo zatím jen na prvních 10 let).

Od vstupu Madridské dohody v platnost (1892) bylo do mezinárodního rejstříku zapsáno kolem 585 000 známek, z nichž asi u 280 000 je zápis stále platný. Každoročně je učiněno více než 20 000 nových zápisů nebo jejich obnov (po uplynutí dvacetiletého období ochrany).

ŘÍZENÍ O MEZINÁRODNÍM ZÁPISU

Přihlášku mezinárodního zápisu známky může podat v první řadě příslušník smluvního státu (fyzická nebo právnická osoba). U příslušníků nesmluvních států se vyžaduje trvalé bydliště nebo sídlo na území smluvního státu. Jde o stejný systém jako v případě Pařížské unijní úmluvy.

Podat mezinárodní přihlášku lze až po provedení zápisu ve státě původu známky. Tím je domovský stát přihlašovatele, tedy podle článku 1 odst. 3 Dohody stát, v němž přihlašovatel vykonává skutečnou ekonomickou aktivitu. Není-li tento stát smluvní, je to stát sídla vedení společnosti nebo bydliště fyzické osoby. Není-li ani tento stát smluvním státem, je to stát určený státní příslušností přihlašovatele.

Mezinárodní přihláška se podává prostřednictvím **národního úřadu** státu původu, který před odesláním Mezinárodnímu úřadu zkontroluje, zda daná známka byla u něj zapsána pro stejné výrobky nebo služby. Poplatek za mezinárodní zápis musí být zaplacen ve švýcarských francích. Základní poplatek zůstává Mezinárodnímu úřadu na krytí administrativních nákladů, zatímco

výtěžek z poplatků za zvolené státy ochrany a za třídy výrobků nebo služeb, pro které bude známka chráněna, se každoročně rozděluje mezi členské státy podle počtu známek zapsaných k ochraně v každém z nich (v r. 1991 bylo takto rozděleno 19 miliónů CHF).

Při podávání mezinárodní přihlášky lze uplatnit unijní prioritu podle Pařížské unijní úmluvy. Šestiměsíční prioritní lhůta běží od data podání první národní přihlášky známky k zápisu.

Mezinárodní úřad provádí pouze **formální průzkum** známky, tedy kontrolu, zda přihláška známky k zápisu splňuje všechny formální náležitosti. Výrobky a služby, na něž se má známka vztahovat, musí být v přihlášce specifikovány pomocí mezinárodního třídění stanoveného Nizzkou dohodou (viz dále). Případné nedostatky přihlášky v tomto směru musí být odstraněny do tří měsíců. Zatřídění výrobků a služeb má, jak bylo uvedeno, vliv na výpočet registračního poplatku.

Je-li přihláška známky v plném souladu s požadavky Dohody i Prováděcího předpisu, Mezinárodní úřad zapíše známku, notifikuje ji státům, jichž se zápis týká a publikuje ji ve svém oficiálním věstníku "Les marques internationales" ("Mezinárodní známky").

ÚČINKY MEZINÁRODNÍHO ZÁPISU

Mezinárodní zápis nemá žádné právní účinky ve státě původu známky. Proto dohoda vyžaduje, aby mezinárodnímu zápisu povinně předcházela národní zápis známky v tomto státě. Právní účinky mezinárodního zápisu však nastávají v těch smluvních státech, které přihlašovatel výslovně uvedl v mezinárodní přihlášce. Podle článku 4 Dohody *mezinárodně zapsaná známka je od data zápisu chráněna v uvedených členských státech tak, jako kdyby zde byla zapsána přímo na základě národní přihlášky*. Mezinárodním zápisem tedy vzniká množina národních ochran známek. Obsah ochrany v každém jednotlivém státě je určen jeho vnitrostátním právem, takže nejde o "mezinárodní ochranu". Mezinárodní je pouze část procedury, která je předpokladem ochrany, a to zápis.

Mezi národním zápisem v zemi původu a mezinárodním zápisem je určitá **závislost**. Účinky mezinárodního zápisu jsou po dobu pěti let (od mezinárodního zápisu) závislé na osudu národního zápisu v zemi původu. Pozbude-li zde v této lhůtě známka z jakéhokoli důvodu ochrany, nelze se jí dovolávat ani v žádném státě, kde by jinak měla být chráněna na základě mezinárodního zápisu. Zanikne-li ochrana výmazem národního zápisu, ať již na základě projevu vůle majitele známky nebo ex officio, národní známkový úřad požádá Mezinárodní úřad o výmaz mezinárodního zápisu. Je-li zápis známky v zemi původu napaden právní cestou, je příslušný národní známkový úřad povinen zaslat Mezinárodnímu úřadu veškerou dokumentaci vztahující se k příslušnému řízení včetně kopie konečného rozhodnutí. Mezinárodní úřad rozhodné skutečnosti vyznačí v mezinárodním rejstříku, aniž by mezinárodní zápis této známky vymazal.

ODEPŘENÍ OCHRANY (NÁMITKY)

Známkové úřady členských států zvolených přihlašovatelem v přihlášce mezinárodního zápisu mají právo prohlásit, že ochrana

určité známky nemůže být na území jejich států přiznána. Platí ovšem, že ochrana mezinárodně zapsané známky nemůže být odepřena z důvodů jiných, než by tomu bylo pro (tutéž) známku zapsanou přímo u tohoto národního úřadu.

Odepření ochrany musí být notifikováno Mezinárodnímu úřadu se zdůvodněním ve lhůtě stanovené vnitrostátním právem daného státu, nejpozději však do jednoho roku od skutečného zápisu známky do mezinárodního rejstříku.

Po obdržení notifikace odepření ochrany (námitek) ji Mezinárodní úřad podrobí formálnímu průzkumu. Ten spočívá prakticky v jejím porovnání s příslušnými ustanoveními Prováděcího předpisu. Poté je odepření ochrany zaznamenáno v mezinárodním rejstříku a kopie notifikace je zaslána známkovému úřadu země původu a majiteli známky, respektive jeho zástupci. Ten má v zemi, kde byla ochrana odmítnuta, stejné možnosti obrany (např. soudní žalobou), jako kdyby byl podal národní přihlášku v této zemi.

OBNOVA MEZINÁRODNÍHO ZÁPISU

Zápis známky v mezinárodním rejstříku lze na konci dvacetileté lhůty ochrany obnovit na další stejně dlouhé období, a to tolikrát, kolikrát je třeba. Nejstarší známky jsou zapsány a tudíž chráněny touto cestou již více než sto let, i když v důsledku změn jejich podoby nešlo vždy o obnovu, ale někdy o nový zápis.

PROTOKOL K MADRIDSKÉ DOHODĚ (1989)

Některé země z hlediska známkové ochrany důležité se nestaly členy Madridské unie, neboť jim systém zavedený Madridskou dohodou nevyhovuje (USA, Velká Británie, Japonsko). Světová organizace duševního vlastnictví se proto pokusila o změnu tohoto systému tak, aby byl přijatelnější pro více zemí. V roce stého výročí podepsání Madridské dohody se proto sešla v Madridu diplomatická konference, která jednomyslně přijala Protokol k Madridské dohodě o mezinárodním zápisu známek.

Protokol přináší tyto **podstatné změny**:

- 1) Předpokladem mezinárodního zápisu nemusí být již jen zápis v zemi původu, ale postačí pouhá *přihláška* známky k tomuto zápisu.
- 2) Prodlužuje se jednorozční *lhůta k uplatnění námitek*, resp. odepření ochrany ze strany zemí, v nichž přihlašovatel požaduje ochranu, a to na 18 měsíců, resp. i delší dobu.
- 3) *Doba ochrany* na základě mezinárodního zápisu se zkracuje na polovinu (10 let), přičemž možnost obnovy zápisu není dotčena.
- 4) Známkové úřady států, v nichž je ochrana požadována, mají na vlastní žádost právo na *částku*, která odpovídá *poplatku* jimi vybíranému za národní přihlášku zápisu, po odečtení úspor dosažených v důsledku uplatnění mezinárodní procedury.
- 5) Napadený mezinárodní zápis se může *přeměnit v zápisy národní*, přičemž za datum jejich přihlášky se považuje datum mezinárodního zápisu.
- 6) Protokol pamatuje i na *budoucí známkový systém Evropských společenství*. Evropská společenství se budou moci stát smluvní

stranou Protokolu jakožto mezivládní organizace a budou mít stejné postavení jako členské státy Madridské unie. Znamená to, že přihláška zápisu známky Společenství u známkového úřadu Společenství, účinná ve všech členských státech Společenství, bude mít pro účely mezinárodního zápisu stejné účinky, jako přihláška v zemi původu. Evropská společenství bude možno v mezinárodní přihlášce uvádět jako území, kde je požadována ochrana, jako by šlo o stát.

e) Mezinárodní známkové třídění

OBECNĚ

Ochranné známky se používají pro označování zboží a služeb. Ochrana se zpravidla neposkytuje pro známku jako takovou, ale jen v návaznosti na *určité výrobky nebo služby*, k jejichž označení je známka určena. V přihlášce známky k ochraně je proto třeba uvést zboží nebo služby, pro které má být příslušná známka zapsána. Bylo tedy třeba vytvořit systém, který by dovolil jednoznačně specifikovat oblasti, pro které má být známka chráněna, tedy systém, který by přehledně rozdělil do určitých kategorií nikoli známky samotné, ale zboží a služby, k nimž se známky váží.

K tomu, aby mohl náležitě fungovat mezinárodní zápis známek, musel být vytvořen spolehlivý *mezinárodní systém třídění zboží a služeb*. Stalo se tak *Nizzkou dohodou o mezinárodním třídění výrobků a služeb pro účely mezinárodního zápisu známek*, podepsanou dne 15. června 1957. Tato dohoda převzala v revidované podobě systém vypracovaný již v roce 1935. Její význam není jen v tom, že nezbytně doplňuje Madridskou úmluvu o mezinárodním zápisu známek, ale také v tom, že poskytuje jednotlivým státům jednotný systém třídění i pro vnitrostátní použití, čímž zejména eliminuje rozdíly mezi národními systémy ve vymezení okruhu výrobků a služeb, pro které se známka v jednotlivých státech zapisuje.

Jiným problémem, který se objevil zejména v souvislosti se známkovými rešeršemi, bylo třídění obrazových známek, které nejsou vyjádřeny pomocí běžných symbolů (tj. písmen nebo číslic). Tak byl vypracován zpočátku právně nezávazný systém mezinárodního třídění obrazových prvků známek, který před dvěma desetiletími dostal formu mezinárodní smlouvy s názvem *Vídeňská dohoda o zavedení mezinárodního třídění obrazových prvků známek* (podepsaná dne 12. června 1973). I zde platí to, co v předchozím případě: dohoda poskytuje jednotný systém třídění pro vnitrostátní použití, čímž sjednocuje zatřídění téže známky v rejstřících různých států a tím i usnadňuje známkovou rešerši.

NIZZSKÁ DOHODA O MEZINÁRODNÍM TŘÍDĚNÍ VÝROBKŮ A SLUŽEB PRO ÚČELY MEZINÁRODNÍHO ZÁPISU ZNÁMEK (NIZZSKÉ TŘÍDĚNÍ)

Nizzká dohoda, revidovaná ve Stockholmu v r. 1967 a v Ženevě v r. 1977, zavedla *Nizzké třídění výrobků a služeb pro účely mezinárodního zápisu známek*. Smluvní státy tvoří i zde *Unii*, která je jednou ze zvláštních unií předvídaných Pařížskou

unijní úmluvou. Jejím členem je i Česká republika.

Nizzké třídění je používáno povinně nejen při mezinárodním zápisu známky, ale i při národním zápisu známky v členském státě. Nic však nebrání tomu, aby paralelně bylo zároveň používáno i národní třídění, je-li považováno příslušným státem za nezbytné. Nizzké třídění je pak považováno buď za systém hlavní nebo za systém pomocný. Údaje Nizzkého třídění musí být rovněž povinně uváděny ve všech úředních publikacích obsahujících údaje o mezinárodním zápisu. V současné době používá toto třídění více než stovka zemí, i když jen menší část z nich patří mezi smluvní strany.

Systém třídění je tvořen seznamem 34 tříd výrobků a 8 tříd služeb, jakož i abecedním seznamem výrobků a služeb uvádějícím u každé položky příslušnou třídu a její pořadové číslo v příslušném jazyce, jakož i v jazyce francouzském, který je jediným autentickým jazykem třídění. Příklad ze seznamu výrobků: 01-L0045-Lepidla na obkládačky-A0117, což znamená, že položka "lepidla na obkládačky" má v českém znění pořadové číslo L0045, ve francouzském znění A0117 a je zařazena do třídy 1 (Chemické látky, lepidla, hasicí prostředky apod.).

Text Nizzkého třídění je průběžně aktualizován Výborem expertů zřízeným při Mezinárodním úřadu (sekretariátu Světové organizace duševního vlastnictví). Tento orgán je složen ze zástupců všech členských zemí a Mezinárodního úřadu a má pravomoc rozhodovat o změnách a doplňcích třídění.

Vlastní systém třídění není obsažen v dohodě, která na něj pouze odkazuje. Prakticky je jeho oficiální znění dostupné jako publikace Mezinárodního úřadu, a to v několika jazykových verzích.

VÍDEŇSKÁ DOHODA O ZAVEDENÍ MEZINÁRODNÍHO TŘÍDĚNÍ OBRAZOVÝCH PRVKŮ ZNÁMEK (VÍDEŇSKÉ TŘÍDĚNÍ)

Tzv. *Vídeňské třídění obrazových (figurativních) prvků známek* bylo zavedeno Vídeňskou dohodou z 12. června 1973. Smluvní státy tvoří rovněž v tomto případě *Unii*, která je další ze zvláštních unií předvídaných Pařížskou unijní úmluvou. Jejím členem však Česká republika není.

Třídění sestává ze seznamu 29 kategorií, v jejich rámci 144 oddílů a v jejich rámci dále 1569 sekcí (druhé vydání třídění platné od 1. ledna 1988). Seznam je řazen hierarchicky od nejobecnějšího ke zvláštnímu. Sekce jsou kromě hlavních i tzv. pomocné, které soustředí z hlediska účelnosti zvláštní kategorie vykazující specifický znak, které jsou však jinak již kryty některou ze sekcí hlavních. Na příklad vyobrazení děvčete, které jí, bude zařazeno do kategorie 2 (Lidské bytosti), oddílu 5 (Děti), hlavní sekce 3 (Děvčata) a pomocné sekce 18 (Děti, které jedí nebo pijí). Příklad zatřídění láhve od Becherovky: 19.7.1, což znamená: kategorie 19 (Nádoby a obaly), oddíl 7 (Láhve), sekce 1 (Láhve s horizontálním průřezem kruhovým nebo eliptickým).

Vídeňské třídění musí být používáno povinně při národním zápisu známky ve smluvním státě. Ani zde však nic nebrání tomu, aby paralelně bylo zároveň používáno i národní třídění, je-li považováno příslušným smluvním státem za nezbytné. Vídeňské třídění je pak považováno buď za systém hlavní nebo za systém pomocný. Údaje Vídeňského třídění musí být rovněž ve smluvních státech povinně uváděny ve všech úředních publikacích

obsahujících údaje o zápisu. I v tomto případě je pravomoc přijímat změny a doplňky třídění svěřena Výboru expertů, jehož postavení je podobné jako v případě Nizzké dohody. Počet smluvních zemí Vídeňské dohody je však velmi malý.

7. OZNAČENÍ PŮVODU (ZEMĚPISNÁ OZNAČENÍ)

a) Základní pojmy týkající se zeměpisných označení

Označení původu výrobků má v mezinárodním obchodním styku velmi významnou úlohu. Každý obchodník se musí zajímat o to, odkud pochází zboží, které je předmětem jím prováděné obchodní transakce. V tomto případě však nemáme na mysli určení místa expedice zboží, které by mělo být patrné z dokumentů zboží provázejících. Zde nám jde o informaci o místu původu zboží, která vedle obchodníka zajímá také spotřebitele. Na příklad nečekaně nízká cena zboží může signalizovat jeho špatnou kvalitu, která se projeví až později. Údaj o původu zboží může toto podezření potvrdit, je-li určitá země v daném případě známá jako producent levného, ale nekvalitního zboží. Někdy je naopak vyhledáváno zboží pocházející z určité oblasti.

Označení původu lze obecně vymežit jako *označení zeměpisné oblasti, odkud výrobek pochází*. Účelem tohoto označení není na rozdíl od ochranných známek identifikace jednotlivého výrobce, ale odlišení výrobků různých výrobců téže zeměpisné oblasti od výrobků jiných, tedy pocházejících odjinud. Jako obecnější pojem se používá "**zeměpisná označení**", a to v plurálu, neboť tato označení jsou dvojího druhu.

1. Předně jde o **prostý údaj o původu výrobku**, který přímo na výrobku nebo častěji na jeho obalu sděluje, kde byl daný výrobek vyroben. Tento údaj má pouze informativní povahu a může ho použít kterýkoli výrobce na kterékoli zboží. Zpravidla se uvádí země, někdy město či jiné místo. Nejčastěji se používá formulace "Vyrobeno v ..." ("Made in ..."). Některé státy používají jiné formulace, např. "Produit suisse", "Swiss made" ("švýcarský výrobek"). U piva se používá označení "Brewed in ...", "Brassé en..." ("Vařeno v ...").

U některých výrobků má pro spotřebitele význam i informace o tom, kde byl výrobek balen. Je to opět především u nápojů: "Plněno v ..." ("Bottled in ..." [do lahví], "Canned in ..." [do plechovek]), "Mise en bouteille dans le domaine" ("Plněno do lahví přímo ve vinařské oblasti"), což je typické označení pro francouzská vína. Některé státy označují své exportní výrobky údajem přímo v jazyce státu určení takto: "Importé d'Allemagne" ("Dovezeno z Německa").

Uvedené označení se v angličtině a francouzštině uvádí jako "indication of source" ("indication de source"), což se do češtiny překládá jako "**údaj o původu**", abychom je odlišili od skutečného **označení původu** ("appellation of origin", "appellation d'origine"). *Údaj o původu zboží* (na rozdíl od **označení původu**) *není chráněn jako průmyslové právo* a jeho zneužívání může být postiženo jen jako nekalosoutěžní jednání (typicky jako klamání spotřebitele).

2. Označení původu v tomto druhém smyslu znamená skutečné označení výrobku, nejen údaj o tom, odkud pochází. Je výrazem určité *souvislosti mezi výrobkem a prostředím, v němž vznikl*, a proto představuje určitou hodnotu, kterou se takto označené zboží vyznačuje. Je označením geografické oblasti, odkud výrobek pochází, přičemž jeho *jakost nebo znaky jsou dány výlučně nebo v převážné míře prostředím této oblasti*. Rozhodující může být činitel přírodní (víno, sýry), lidský (tradice a zručnost - výrobky ze skla), případně obojí (keramika).

Označení původu v tomto smyslu je *průmyslovým právem* a jako takové je *chráněno*. K tomu ovšem musí splňovat tyto podmínky:

- je *zeměpisným názvem*, tedy *geografickým označením země, oblasti, místa nebo jinak vymezeného zeměpisného celku*,
- je *názvem obecně známým*, a to buď ve veřejnosti (mezi spotřebiteli) nebo v odborných kruzích,
- *označuje výrobek, který má určité charakteristické vlastnosti nebo jakost danou zeměpisnými podmínkami místa vzniku*.

Jen ta označení původu, která splňují uvedené podmínky, mohou být zapsána do rejstříku a tím získat průmyslově právní ochranu.

Česká vnitrostátní úprava označení původu je obsažena v zákoně č. 159/1973 Sb. Platí zde registrační princip - ochrana se poskytuje na základě zápisu do rejstříku označení původu, který vede Úřad průmyslového vlastnictví. Podmínkou zápisu je, že jakost nebo znaky výrobku jsou dány výlučně nebo alespoň podstatně geografickým prostředím původu, přičemž geografický údaj jako označení původu se stal obecně známým. Splnění posledního požadavku prokazuje přihlašovatel vyjádřením příslušného orgánu, zahraniční přihlašovatel pak dokladem o uznání označení původu v zemi původu, svědčící přihlašovatel. Přihlášku podává výrobce příslušných výrobků. Doba ochrany není časově omezená.

Porušování označení původu lze postihovat jen jako nekalosoutěžní jednání podle obecných předpisů. Spory většinou spočívají v tom, že porušitel považuje označení původu za vžitě druhové označení pro výrobky určitého typu nebo určité jakosti, jako např. pivo pilsner, sýr camembert, víno šampaňské, koňak apod.

Příklady tuzemských označení původu jsou Žatecký chmel, Olomoucké tvarůžky, Plzeňské pivo, Třeboňský kapr, České sklo, Jablonecká bižuterie, Karlovarský porcelán.

b) Mezinárodní smlouvy upravující zeměpisná označení

PAŘÍŽSKÁ UNIJNÍ ÚMLUVA

Pařížská unijní úmluva obsahuje jen velmi obecnou úpravu, která je vlastně rámcem národních úprav. Podle jejího článku 10 každý smluvní stát musí přijmout účinná právní opatření proti používání falešných údajů o původu zboží a falešných nebo nepravdivých označení původu zboží nebo údajů o výrobcí (údaj o zeměpisném prostředí původu zboží). Úmluva vyžaduje, aby členské státy činily všemožná opatření k zabránění používání falešných údajů, včetně zabavování takto označených výrobků.

MADRIDSKÁ DOHODA O POTLAČOVÁNÍ FALEŠNÝCH NEBO KLAMAVÝCH ÚDAJŮ

O PŮVODU ZBOŽÍ

Tato dohoda byla sjednána na stejné konferenci a ve stejný den jako Madridská dohoda o mezinárodním zápisu známek, tedy 14. dubna 1891. Revidována byla v letech 1911 (Washington), 1925 (Haag), 1934 (Londýn), 1958 (Lisabon) a 1967 (Stockholm). Česká republika je smluvní stranou.

Dohoda se vztahuje na výrobky, označené falešným nebo klamavým údajem o původu, uvádějícím přímo nebo nepřímo smluvní stát nebo místo v tomto státu jako místo původu zboží. Rozvádí tak článek 10 Pařížské unijní úmluvy. Uvedené výrobky musí být při dovozu zabaveny, nebo alespoň musí být jejich dovoz zakázán, případně uplatněny další sankce. Dohoda zakazuje veškerou reklamu obsahující údaje, které jsou s to oklamat veřejnost pokud jde o původ zboží. Dohoda se nevztahuje na údaje, při nichž se používá názvů, které se staly názvy druhovými.

LISABONSKÁ DOHODA NA OCHRANU OZNAČENÍ PŮVODU A O JEJICH MEZINÁRODNÍM ZÁPISU

Lisabonská dohoda byla uzavřena dne 31. října 1958, revidována v roce 1967 ve Stockholmu a změněna v roce 1979. Česká republika je smluvní stranou.

Cílem dohody je zajistit ochranu označení původu. To je definováno v článku 2 dohody jako "zeměpisný název země, regionu nebo místa, určující výrobek který odtud pochází, přičemž kvalita nebo vlastnosti tohoto výrobku jsou výlučně nebo z větší části dány zeměpisným prostředím, a to jeho faktory přírodními a lidskými". Porušením je neoprávněné užití označení, a to i s dovětkem "typ", "způsob", "druh", "imitace" apod. (např. "sýr typu camembert").

Tato označení původu jsou zapisována do rejstříku vedeného Mezinárodním úřadem v Ženevě, a to na žádost příslušného úřadu smluvního státu. Mezinárodní úřad notifikuje tyto zápisy všem smluvním stranám, které mohou do jednoho roku od této notifikace odmítnout ochranu tohoto označení původu pouhým prohlášením. Nestane-li se tak, jsou smluvní státy povinny zajišťovat ochranu zapsaného označení původu tak dlouho, dokud je chráněno v zemi původu. Podmínkou mezinárodního zápisu je předchozí zápis národní ve státě původu.

K 1. lednu 1996 bylo mezinárodně zapsáno 735 označení původu. Není to mnoho, neboť mezi 17 smluvními státy jsou z nejvyspělejších pouze dva (Francie a Itálie).

Spolehlivou mezinárodní ochranou označení původu jsou především dvoustranné dohody. Bývalá ČSSR je uzavřela se Švýcarskem, Rakouskem a Portugalskem. Po rozdělení Československa však do těchto dohod nemohla bez dalšího sukcedovat Česká republika, neboť se vztahují na označení původu celé bývalé federace a nelze je jednoduše rozdělit na část českou a část slovenskou.

8. OCHRANA OBCHODNÍHO JMÉNA

Obchodní jméno je označením podnikatele, pod kterým vykonává

svou podnikatelskou činnost. Týká se jak osob právnických, tak fyzických. Slouží k identifikaci nikoli výrobků, ale celých podniků. Symbolizuje pověst podniku jako celku. Je součástí zápisu do podnikového rejstříku.

Ochrana spočívá v tom, že nikdo nesmí užívat obchodní jméno shodné nebo zaměnitelné s jménem jiného podnikatele. Postižený subjekt se může domáhat ochrany svého práva proti tomu, kdo jeho jméno nebo napodobeninu neoprávněně užívá.

Je možno se domáhat následujícího:

- a) zdržení se neoprávněného užívání jména,
- b) odstranění závadného stavu (uložení povinnosti porušiteli změnit své obchodní jména),
- c) náhrady případné škody, a to včetně ušlého zisku,
- d) náhrady morální újmy formou zadostiučinění,
- e) zveřejnění rozsudku, což může požadovat i domnělý porušitel, vyhrál-li spor.

V ČR je úprava obchodního jména obsažena v obchodním zákoníku, zejména v jeho § 12.

Pařížská unijní úmluva v článku 8 stanoví, že obchodní jméno musí být ve smluvních státech chráněno bez formalit, tedy bez přihlašování a bez zápisu. V článku 9 jsou stanoveny sankce na protiprávní použití obchodního jména při označování zboží. Takto označené zboží může být při dovozu zabaveno, nebo alespoň musí být jeho dovoz zakázán.